

TÜRK DIŞİŞLERİ BAKANLIĞININ RAPORUNA GÖRE, HATAY MESELESİ BAĞLAMINDA 1938 TÜRKİYE-FRANSA MÜŞTEREK BEYANNAMESİNİN SURIYE, BULGAR VE YUNAN BASININA YANSIMASI

*Reflection of Turkish-French Joint Declaration of 1938 on The Hatay
Question in Syrian, Bulgarian and Greek Press as Reported by Turkish
Ministry of Foreign Affairs*

İbrahim ERDAL*

ÖZ: Misak-ı Milli sınırları dâhilinde olan İskenderun Sancağı 20 Ekim 1921'de TBMM Hükümetinin Fransa ile yaptığı Ankara Antlaşması'na göre özel yönetimli bir statüye kavuşturulmuştur. Ortadoğu'daki manda idarelerinin bölge yönetimlerine bırakılmaya başlamasıyla Fransa da Suriye mandasını kaldırma kararı almış, Sancak'ın yönetimini Suriye hükümetine devretmiştir. Türkiye bu gelişme karşısında özel yönetim statüsünde bulunan İskenderun Sancağı'na da bağımsızlık verilmesi amacıyla diplomatik yollara başvurmuştur. Milletler Cemiyetindeki görüşmeler sonucunda Hatay; 29 Mayıs 1937'de iç işlerinde serbest dış işlerinde Suriye'ye bağlı ve ayrı bir anayasaya sahip idare statüsü kazanmıştır.

Fransa, Hatay meselesi konusunda süregelen, olumsuz tutumuna 4 Temmuz 1938'de Türkiye ile yaptığı "Müşterek Beyanname" ile son vermiştir. 1938 yılında Türkiye ile Fransa Müşterek Beyannamesini Türkiye adına Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras Fransa adına da Ankara Büyükelçisi H. Ponsot beyan etmiştir. 1930 yılında iki ülke arasında yapılan anlaşma hükümlerine bağlı kalmayı taahhüt eden "Müşterek Beyanname"nin açıklanması sonrasında Yabancı basında beyanname üzerinden Hatay meselesine dair gazetelerde haberler ve başyazılar kaleme alınmıştır. Ayrıca Türk Dış İşleri Bakanlığı Suriye Fetel Arab, Bulgar Urta ve Yunan Proia basınında Hatay meselesi hakkında çıkan makaleler hakkında bir rapor hazırlamıştır. Bu çalışmada, Cumhuriyet Arşivi vesikaları ve Türkiye Cumhuriyeti Hariciye Vekâleti tarafından hazırlanan yabancı basına ait rapor değerlendirilmiş, Yabancı kamuoyunun bakış açısından Türkiye'nin Hatay politikası incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hatay Sorunu, Avrupa Basını, Fransa, Türkiye

ABSTRACT: The Sanjak of Alexandretta, which lies within the borders delineated in the National Pact, was conferred with a special administrative status in the Treaty of Ankara signed on October 20th, 1921 between France and the Grand National Assembly of Turkey. When the

* Doç. Dr., Yozgat Bozok Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Erdoğan Akdağ Yerleşkesi, Merkez/Yozgat, erdal_ibrahim@yahoo.com, ORCID: 0000-0002-1037-4343

Geliş Tarihi / Received: 17.02.2020
Kabul Tarihi / Accepted: 11.05.2020
Yayın Tarihi / Published: 14.07.2020

power of the mandated administrations in the Middle East started to be returned to governments in the region, France ended its claim over Syria and transferred the administration of the Sanjak to the Syrian government. Following this development, Turkey launched a diplomatic initiative demanding the independence of the Sanjak of Alexandretta, which was under a special administrative status at the time. After the deliberations of the League of Nations, on May 29th, 1937, Hatay gained a special administrative status with a separate constitution, becoming internally autonomous but externally part of Syria.

France left its negative attitude in the Hatay question with the signing of the Turkish-French Joint Declaration of 1938, which was declared by Turkish Foreign Minister Tevfik Rüştü Aras and by H. Ponsot, the French Ambassador of Turkey. Following the Joint Declaration, within which both sides reiterated their commitment to the treaty signed between the two countries in 1930, articles and editorials about the Hatay question started to appear in the foreign press. Furthermore, the Turkish Ministry of Foreign Affairs prepared a report of the articles published in Syrian "Fetel Arab", Bulgarian "Utra" and Greek "Proia" newspapers about Hatay. This study examines documents held in the State Archives of the Republic of Turkey and report prepared by the Turkish Ministry of Foreign Affairs about the Foreign press, and analyzes foreign public opinion on Turkey's Hatay policy.

Keywords: Hatay Question, European Press, France, Turkey

Giriş

Birinci Dünya Savaşı sonrasında İngiliz Mark Sykes ve Fransız Georges Picot'un hazırladığı Ortadoğu bölgesinin sınırlarını belirleyen İngiltere ve Fransa arasındaki paylaşımında (İskenderun) Sancak bölgesini kapsayan Suriye Vilayeti Fransa'ya bırakılmıştır. Türkiye, hem 30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması gereği hem de Misak-ı Milli sınırları içinde kabul ettiği ve çoğunluğu Türk olan İskenderun ve Antakya bölgesinde hak talebinde bulunmuştur. Fransa ise Mondros Ateşkes Antlaşması'nın 7.maddesine dayanarak aynı yıl İskenderun Sancağını işgal ederek, 25 Nisan 1920 tarihli San Remo Konferansı'nda mandaterliğini aldığı Suriye'ye bağlamıştır.¹ Türkiye'nin bölgedeki haklarından vazgeçmemesiyle bir yıl sonra Türkiye-Fransa arasında yapılan 1921 Ankara

¹ Yusuf Sarınoy, "Atatürk'ün Hatay Politikası-I (1936-1938)", *Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası (Makaleler)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara 2010, s. 366; Figen Atabey, "Hatay'ın Anavatana Katılma Süreci", *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, C. 4, S:7, 2015, s. 193; İsmail Soysal, *Tarihçeleri ve Açıklamaları ile Birlikte Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları (1920-1945)*, C. I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1989, s. 531; Hatay Sorunu ile ilgili en kapsamlı çalışmalar için bk.Volkan Payaslı, *Sancak'tan Vilayet'e Hatay (1921-1960) (Siyasal, Sosyal ve Kültürel Yönüyle)* Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara 2019 ve ayrıca Hatay Sorunu hakkında yerel basın bağlamında kapsamlı çalışma için bk. Olcay Özkaya Duman, *Bağımsızlığa Giden Yolda, Sancak'tan Hatay Devletine Yerel Basın ve Faaliyetleri*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara 2019 ve Atatürk'ün Dış Politika ilkeleri çerçevesindeki girişimlerine örnek olarak bk. Yücel Güçlü, *The Question of the Sanjak of Alexandretta, A Study in Turkish-French-Syrian Relations* Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001.

Antlaşmasının 7. maddesi ile Fransa'nın İskenderun ve Antakya bölgesi için özel bir yönetim rejimi kurması, buradaki Türk halkına kültürlerini geliştirmek için her tür kolaylığı göstermesi ve Türkçenin resmî dil olarak kalması karşılıklı olarak kabul edilmiştir.²

Millî Mücadelenin başarıyla sonuçlanmasının ardından Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş temellerinin oluşturulması sürecinde sorunların çözümünde diplomasi tercih edilmiş, zamana bırakılan meseleler karşısında küresel politikada etkili ülkeler ile yakın iş birliğine gidilmiştir. Boğazlar, Musul, Hatay gibi Lozan'da çözülemeyen ve ikili görüşmelere veya Milletler Cemiyeti raporlarına bırakılan konuların çözümünde askerî seçenek sona bırakılmıştır. 30 Mayıs 1926 tarihli Türk Fransız Dostluk ve İyi Komşuluk İlişkileri Sözleşmesi'yle Sancak ve buradaki Türklerin muhtariyet ve kültürel ayrıcalıkları güvence altına alınmıştır.³

1930'lu yılların başından itibaren yükselen Faşizm ve Nazizm ile liderlerinin Birinci Dünya Savaşı sonuçlarının revize edilmesi talepleri Avrupa'nın yeni tehdidi olmaya başlamıştır. Bu süreçte İngiltere ile yakınlaşan Türkiye bölgesel paktlar kurma yoluna da gitmiş, Balkanlarda İtalya'nın girişimleri sonucunda bölge ülkeleriyle yapılan diplomasi sonucunda Balkan Antantı, Habeşistan'a yapılan saldırı sonucu da Ortadoğu'daki komşu ülkeler ile Sadabad Paktını imzalamıştır.⁴

Avrupa'da Hitler ve Mussolini liderliğinde yükselen tehlike üzerine özellikle Fransa ve İngiltere; Ortadoğu'daki manda yönetimlerinin üzerindeki ekonomik ve askerî yüklerini hafifletmek için bu yönetimlerin bağımsız devlet olmalarının önünü açmaya başlamıştır. Sovyet Rusya'nın Karadeniz'i kapatmaya çalışmasına göz yumulduğu, İngiltere'nin ve İtalya'nın Akdeniz'deki girişimleri sürecinde boğazlar üzerindeki Türk taleplerine daha sıcak baktığı Montreux Boğazlar Sözleşmesinde anlaşmaya

² Yusuf Hikmet, *Türkiye Devletinin Dış Siyaseti*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1995, s. 92-94.

³ Melek Fırak - Ömer Kürkçüoğlu, "1923-1939 Sancak (Hatay) Sorunu", *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, Cilt I: 1919-1980*, Ed. Baskın Oran, İletişim Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 2003, s. 281-282.

⁴ Mehmet Gönlübol - Ömer Kürkçüoğlu, "Atatürk Dönemi Türk Dış Politikasına Genel Bir Bakış", *Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası (Makaleler)*, Atatürk Araştırma Merkezi yayını, Ankara, 2010, s. 12; Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995)*, Alkım Yayınevi, Ankara 1995, s. 354; İbrahim Erdal, "Yunanistan Kamuoyunun Bakış Açısında Balkan Antantı", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. XXX, S. 50, 2011, s. 105-119; İbrahim Erdal, "Atatürk Dönemi Türk-İran İlişkileri ve Sadabad Paktı", *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, S. 34, 2012, s. 89-96.

eğilimli politika izlediği görülmüştür.⁵ Yükselen Almanya ve İtalya tehlikesi sürecinde İngiltere'nin Türkiye ile ilişkilerinde daha yapıcı olduğu Hatay meselesinin çözümü sürecinde Türkiye'nin yanında tutum takındığı görülmüştür. Her iki ülkenin ortak yardımlaşma, iş birliği ve savunma deklarasyonu yayınlaması Türkiye'nin Hatay meselesinin çözümünde elini güçlendirmiştir.⁶

Bölgesel değişimlerin yaşandığı süreçte Fransa'nın manda idaresinin kaldırılması konusunda Suriye ile yaptığı 9 Eylül 1936 tarihli antlaşmada İskenderun Sancağı'nın statüsünden bahsetmemesi Türk Fransız ilişkilerinin gerginleşmesine sebep olmuştur.⁷ Hatay'da giderek artan belirsizlik Türklerin yönetimin uygulamalarına tepkilerinin de artmasına sebep olmuş, toplumsal ayrışmanın şapka giymeye kadar vardığı Hatay'da Türklerin bağımsızlık sürecindeki örgütlü mücadelesinde Hatay Halkevinin faaliyetleri önem arz etmiştir.⁸ Hatay'da yaşanan belirsizlik ve toplumsal hareketlilik ve Fransa'nın bu tavrı üzerine Dış İşleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras, Milletler Cemiyetinin 26 Eylül 1936 tarihli toplantısında Türkiye tarafında, Sancak'taki Türklerin durumunda belirsizlik yaratan, rahatsızlığa sebep olan bu sorunun Fransa ile diplomatik yollarla çözülebilmesi için ikili görüşme teklifinde bulunmuştur.⁹ Böylece, sıkıntılı olsa da sorunun çözümünde sonuca giden süreç başlamıştır.

Türkiye'nin Fransa ile bir ilerleme kaydedememesi, Sancak konusunda Fransa'nın iki taraflı davranması, Suriye'nin bağımsızlığına kavuşmasıyla sorunun daha çetrefilli bir hâle gelmesine sebebiyet verecek olmasından

⁵ Mehmet Gönübol - Cem Sar, *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1965)*, Sevinç Matbaası, Ankara 1969, s. 128; Seha L. Meray - Osman Olcay, *Montreux Boğazlar Konferansı, Tutanaklar-Belgeler*, Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi yayını, Ankara, 1976, s.20-24; İsmail Soysal, "1939 Türk-İngiliz-Fransız İttifakı", *Belleten, Belleten*, C. XLVI, S. 182, 1982, s. 386-393; Figen Atabey, "İkinci Dünya Harbi Öncesi Türk-İngiliz-Fransız Ortak Deklarasyonu", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. VII, S. 31, 2014, s. 297.

⁶ F. Atabey, "İkinci Dünya Harbi...", s. 299; Soysal, agm., s. 370-372.

⁷ Hamit Pehlivanlı - Yusuf Sarımay - Hüsametdin Yıldırım, *Türk Dış Politikasında Hatay (1918-1939)*, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayını, Ankara, 2001, s. 105-106; İ. Soysal, *Tarihçeleri ve Açıklamaları ile...*, s. 532.

⁸ Volkan Payaslı - Olcay Özkaya Duman, "Şapka (İnkılabı) ve Din Üzerinden Verilen Hatay Bağımsızlık Mücadelesi ve Vedit Mürir Karabay ve Risalesi: Şapka Giymek Haram Değil?", *Tarihin Peşinde, Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 9, 2013, s. 307; Volkan Payaslı, "Halkevlerinin Hatay'daki Faaliyetleri ve Hatay'ın Türkiye'ye Katılımı Sürecindeki Rolü Üzerine Bir Değerlendirme (1937-1939)", *History Studies*, C. III, S. 1, 2011, s. 222-229.

⁹ Adil Dağıstan - Adnan Sofuoğlu, "Arşiv Belgeleri Işığında Sancak'ın (Hatay) Bağımsızlık Sürecinin İlk Aşaması ve Türkiye", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. XXI, S. 61, 2005, s. 8.

kaynaklanmıştır. İngiltere'nin uzlaşma sürecinde Türkiye'nin yanında yer alması, Almanya'nın Fransa için tehdit derecesinin artması ve Sancak meselesinden dolayı sürecin uzaması Fransa basınında da eleştirilere sebep olmuştur.¹⁰Sönmez, çalışmasında Fransız gazetelerinin başlangıçta İskenderun Sancağı'nın durumu konusunda; Türklerin varlığını kabul etmiş olsalar da Fransa'yı zor durumda bırakacağı endişesiyle bölgenin Suriye'ye devredilmesi kararını desteklediğini vurgulamıştır. Ancak Sönmez'e göre, Avrupa'da savaşın belirtilerinin görülmesi ve Fransa'nın Alman tehdidini hemen yanında bulması üzerine İskenderun Sancağı ile ilgili olarak, Türk-Fransız ittifakının Doğu Akdeniz'deki önemi açısından, Türkiye'ye bağlanması dile getirilmiştir. İskenderun Sancağının Türkiye'ye bağlanmasını Fransa açısından bir fedakârlık olarak gören gazetelerin Türk-İngiliz-Fransız İttifakı'nın 1939'da imzalanmasını da fedakârlık karşısında büyük kazanım olarak değerlendirmiştir.¹¹

Ankara'da Fransız Askerî Ataşesi Albay Courson 28 Mart 1938 tarihinde hazırladığı raporda ise Sancak meselesinin Türkiye-Fransa ilişkilerini bozduğunu genel bir savaş durumunda Türkiye'nin Fransa'ya yardım etmeyeceğini Sancak'ın Türkiye'ye verilmesi karşılığında Fransa'ya vereceği desteğin daha büyük olduğunu vurgulamıştır. Fransız Genelkurmayı'nın 8 Nisan 1938 tarihinde hazırladığı raporda da, Türkiye'nin Boğazlara hâkimiyetiyle hem Balkanlar'da hem de Ortadoğu'da önemli bir stratejik güce sebep olduğunu böyle bir ülkeyle ittifak içinde olmanın limanlarının kullanılmasının Fransa'ya daha yararlı olacağı belirtilmiştir.¹² Hazırlanan askerî raporlar bağlamında Fransa'nın Türkiye ile olan ilişkileri Sancak meselesi üzerinden değerlendirmekten vazgeçtiği her iki ülke arasında ilişkileri normalleştirmek amacıyla Haziran 1938 tarihi itibarıyla askerî görüşmeler başlamış her iki devletin Hatay bölgesine 2500'er kişilik askerî kuvvet göndermesi kabul edilmiştir.¹³ Fransa'nın Türkiye ile ilişkilerindeki olumsuz tutumu; Avrupa'daki gelişmeler sonucunda yumuşamaya başlamış Ankara'da ilan edilen dostluk

¹⁰ BCA:30.10/222.501.22; Şinasi Sönmez, "İkinci Dünya Savaşı Öncesi İngiliz-Fransız-Türk İttifakı'nın Fransız Basınına Yansımaları (1939)", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S. 63, 2018, s. 282-285.

¹¹ Ş. Sönmez, agm., s. 296-297.

¹² Figen Atabey, *1939 Türk-İngiliz-Fransız İttifakı*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2014, s. 28-29.

¹³ İsmail Soysal, "Hatay Sorunu ve Türk-Fransız İlişkileri (1936-1939)", *Belleten*, C. XLIX, S. 193, 1985, s. 94; Abdurrahman Melek, *Hatay Nasıl Kurtuldu*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1991, s. 53-55; Adil Dağıstan - Adnan Sofuoğlu, "Belgeler Işığında Bağımsız Hatay Devletini Kuruluşu ve Türkiye", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. XXI, S. 62, 2005, s. 447; F. Atabey, age., s. 29.

antlaşmasına dayalı müşterek beyanname ile sona ermiştir. Bu beyanname sonrasında Hatay'ın bağımsızlığına kavuşması süreci hızlanmıştır.

Türk Fransız Dostluk Antlaşması ve Müşterek Beyanname

Türkiye ve Fransa arasında görüşmeler Almanya'nın Avrupa'daki baskısına rağmen ağır ilerlemiş her iki ülke ancak Haziran 1938 tarihinde bir dostluk deklarasyonu imzalayabilmiştir. Görüşmelerin hemen devamında da 4 Temmuz 1938 tarihinde Türk Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras ve Fransa Büyükelçisi Henry Ponsot tarafından imzalanan Türk Fransız Dostluk Antlaşması kabul edilmiş ve antlaşmaya ek olarak Müşterek Beyanname ilan edilmiştir.¹⁴ Her iki devlet yetkilileri kabul edilen dostluk antlaşmasıyla alınan kararları bu beyannameyle açıklamışlardır. Bu beyanname; her iki ülkenin Sancak konusundaki tutumunu yansıtan irade beyanı kapsamında olmuş ikili görüşmelerin hızla olumlu ilerlemesi sonucunda imza ve onay sürecine girmemiştir.

4 Temmuz 1938 tarihinde kabul edilen Dostluk Antlaşması'na dayalı olarak Ankara'da açıklanan 7 maddeden oluşan Müşterek Beyannameyle; Türkiye ve Fransa Hükümetleri arasında 3 Şubat 1930 tarihinde kabul edilen Dostluk, Uzlaşma ve Hakem Antlaşmasının yerine geçmek üzere belirli hususlarda anlaşmaya varıldığı açıklanmıştır. Bu hususlardan ilki 29 Mayıs 1937 tarihinde Milletler Cemiyeti Konseyinin belirlediği haliyle İskenderun Sancağı'nın anayasası ve statüsünün yürürlüğünün devamına ve Sancak'ta Türk varlığının kabul edilmesi bu varlığın kabulünün 1921 Ankara İtilafnamesi bağlamında kabul edilerek bir arazi sorunu olarak görülmemesinin kabul edilmesidir.

İkinci husus; Türkiye ile manda rejimi altındaki Suriye ve Lübnan arasında 30 Mayıs 1936 tarihinde imzalanan Ankara Mukavelenamesi ile ülkeler arasındaki dostluk ve iyi komşuluk ilişkilerinin korunması ve mukavelename ile onu tamamlayan anlaşmaların kabul edilmesiyle devletler arasında çıkabilecek sorunlara engel olmak amacıyla sürelerinin bir yıl uzatılması sadece otlak ve meralarla ilgili kısmın iptalidir.

Üçüncü husus;¹⁵ Türkiye ile Fransa arasında 3 Şubat 1930 tarihinde imzalanan Dostluk, Uzlaşma ve Hakem Anlaşmasıyla belirlenen, Türkiye ile Fransa Cumhuriyeti otoritesi altında bulunan memleketler arasındaki, uzlaşma ve hakem uygulamalarını sürdürmektir.

¹⁴ BCA: 30.10/224.510.13; F. Atabey, *1939 Türk-İngiliz-Fransız İttifakı*, s. 69-70.

¹⁵ BCA: 30.10/224.510.13-2

Dördüncü husus; Türk Hariciye Vekili ile Fransa Büyükelçisi arasında 29 Mayıs 1937 tarihinde gönderilen karşılıklı mektupların birinci fıkrası olacağı yeni bir protokol ile sorunların çözümünde bu protokolün belirlediği usullerin geçerli olmasıdır.

Beşinci husus; Türk vatandaşlarının Suriye ve Lübnan'da, her iki ülke vatandaşlarının da Türkiye'de ikamet konusunda hukuki süreçte ayrıcalıklı olması ve kolaylık sağlanmasıdır.

Altıncı husus; Türkiye ve Fransa'nın, Suriye bağımsız bir hükümet olduğunda ikinci hususta belirtilen şartları üçlü bir dostluk antlaşması olarak kabul etmesidir.

Yedinci husus; Lübnan ile ilgili uluslararası haklara dayalı olarak yapılan anlaşmaları Fransa üzerinden yapıldığından Lübnan ile ilgili hususların ayrı bir anlaşma ile belirlenmesi kararlaştırılmıştır. Beynâmenin sonuç kısmında Türkiye'nin Suriye ve Lübnan ile ticari ilişkileri geliştirmek için görüşmelere başlayabileceği belirtilmiş ve Türk ve Fransız Hükümetleri vatandaşlarının ikamet sorunlarını çözmek için bir ikamet sözleşmesi için müzakere etme kararı belirtilmiştir.¹⁶

Türk Fransız Dostluk Antlaşmasına dayalı olarak açıklanan beyanname ile İskenderun Sancağı'ndaki Türklerin varlığı hukuken kabul edilmiş ve 1930 yılındaki dostluk antlaşmasının yerine geçmesi düşünülen yeni dostluk antlaşmasına göre her iki tarafın birbirlerinin aleyhine olabilecek herhangi bir anlaşmaya veya ittifaka katılmayacakları ve saldıranların tarafında yer almaması kararlaştırılmıştır.¹⁷

Türk-Fransız Dostluk Antlaşması sonrası Müşterek Beynâmenin açıklanması bölgede iki ülkenin yaşanacak sorunların çözümünde karşılıklı meşru taraf olduklarının beyanı olmuştur. Bu hem Suriye basınında hem de Balkan Antantı ile bir savunma ve iş birliği sürecinde olan Yunanistan ile Balkanlarda revizyonist taleplerini devam ettiren Bulgaristan basınında yer bulmuştur.

Müşterek Beyanname ile Türkiye, dış politikası bağlamında İskenderun Sancağı ve Türkler ile ilgili kaygılarını giderip bölge üzerindeki uluslararası haklarını korumayı Fransa ise bölgede uyguladığı dış politikası çerçevesinde Suriye'de hızla değişen süreçte "Türkiye'nin Hatay'ı ilhak edeceğine" dair endişesinin önüne geçmeyi amaçlamıştır. Her iki ülkenin olumlu bir politika

¹⁶ BCA: 30.10/224.510.13-3

¹⁷ Figen Atabey, "Hatay'ın Anavatana Katılma Süreci", *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, C. 4, S. 7, 2015, s. 198.

izleyeceği ve diplomasiye ağırlık vereceği gerçeği 1939 yılında imzalanacak olan Türk-İngiliz-Fransız ittifakı görüşmelerinin yoğunlaşması üzerine onaylanmadığı için geçerli olmamış bir irade beyanı olarak kalmıştır.¹⁸ Ancak bu beyanname Türk basınında olduğu gibi yabancı basında da yer almıştır.

Müşterek Beyannamenin Yabancı Basına Yansıması

Türkiye ve Fransa'nın müşterek beyannamesi Avrupa basınında, manşetlerde ve köşe yazılarında, yer almıştır. İngiltere ve Fransa basını bu konuda birçok haber kaleme almış ve köşe yazıları yayımlanmıştır. Burada yapılan değerlendirmelere göre beyannamenin nasıl algılandığına dair veriler birçok yabancı ülkenin basını tarafından da incelenmiştir. Dönemin dış politikasında önemli bir aktör olarak ortaya çıkan Amerika'da basın konuyla ilgili olarak, özellikle İngiltere'de yayımlanan, Sancak konusuna dair gazete haberleri ve köşe yazılarına dayalı haberleri kullanmıştır. Ortadoğu uzmanlarının değerlendirmelerini sayfalarına taşıyan gazetelerden birisi New York Times gazetesi olmuştur. Gazete, İngiltere'de yayımlanan The Daily Telegraph gazetesinin sahibi olan Joseph Moses Levy¹⁹'nin "*Devletler Türkiye'nin Teveccühünü Kazanmaya Çalışıyorlar*" başlıklı bir değerlendirme yazısına sayfalarında yer vermiştir. Bu yazıya göre;

*"Fransa, Sancak'ın Türkiye tarafından mutlak surette işgalini, müttefikleri olan Suriye'nin rahatsız olmasından dolayı, önlemeye çalışmakla beraber aynı zamanda Türkiye'yi de mümkün olduğunca uzlaşmaya ikna etme arzusunda. Büyük Britanya ve Fransa, Türkiye'nin artık dünya satranç tahtası üzerinde ehemmiyetsiz bir rehin olmadığını bugün takdir ediyorlar. 200 bine yakın efrattan müteşekkil iyice mücehhez ordusu ve Boğazlar üzerindeki mutlak hâkimiyeti sayesinde Türkiye sevkülceyş bakımından Akdeniz mıntokasında en mühim devletlerden birisi haline gelmiştir."*²⁰tespitinde bulunan Levy, savaş bulutlarının bölgeyi kapladığı bir sırada, Avrupa'daki menfaatleri ortak olan Fransa ve İngiltere'nin Türkiye ile barış içinde kalmasının hayati önemi olduğu değerlendirmesini yapmıştır.

¹⁸ İ. Soysal, "*Hatay Sorunu ve Türk-Fransız...*", s. 97.

¹⁹ 1937 yılına kadar The Daily Telegraph gazetesinin sahibi olarak görülen Joseph M. Levy, bu tarihte Morning Post ile gazetenin birleşmesiyle 1938 yılında Newyork Times gazetesinin özel muhabiri olarak karşımıza çıkmaktadır. Levy hakkında bk. Mustafa Yılmaz, "1923-1938 İngiliz Basınının Genel Olarak Değerlendirilmesi ve Basında Çıkan Türkiye Üzerine Yazılar İndeksi", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. X, S. 28, 1994, s. 157-159.

²⁰ BCA: 30.10/224.511.5 (1-2)

Levy'e göre, Fransa ve İngiltere'nin bir dünya savaşı çıktığında Rusya'nın Boğazlardan serbest geçebilmesini istediklerini bunun için Türkiye'nin Roma-Berlin mihverine katılmaması için gayret göstermesi gerekmektedir. Almanya ve İtalya'ya karşı bir savaşın kazanılması için Akdeniz'de bir İngiliz-Fransız-Türk bloğunun meydana getirilmesinin son derece önemli olduğunu belirten Levy, Sancak'ın Türkiye tarafından ilhakına²¹ müsaade edilmesinin, Türkiye'nin dostluğunu ve ittifakını kazanmak karşılığında çok ağır bir kayıp olmayacağını belirtmiştir. Ayrıca Fransa'nın, Cemiyet-i Akvam'ın kuruluş felsefesi ve prensiplerinin savunucusu ve aynı zamanda 1936 yılındaki ittifak anlaşması gereğince Suriye'yi müdafaa etmek için Sancak'ı Türklere teslim edemediğini bu sebeple Türkiye ile müzakerelerin çok uzun sürdüğünü belirtmiştir. Levy gazetede yazısında devamlı surette olası bir dünya savaşında Suriye'nin Fransa'ya hiçbir faydasının olmayacağı gibi aksine Suriye'yi korumanın Fransa için ağır bir yük olacağını, oysa stratejik anlamda Türkiye'nin Akdeniz'deki konumu ve oldukça kuvvetli ordusunun Fransa'nın Türkiye ile ittifakını hayati bir zorunluluk haline getirdiğini belirtmiştir.

Levy'nin başyazısında Atatürk ve onun diplomasisine de yer verilmiştir: *“Atatürk'ün diplomasi ve politika işlerindeki hatt-ı hareketi, sözünün şayanı itimat olduğunu ispat etmiştir. Bu ise şimdiki zamanda en önemli cihettir. Bugün dünyanın diktatör devletleri içinde en az tecavüzkâr olan Türkiye'dir. Kemal Atatürk ne bir karışıklık çıkarmış ne de daha büyük devletlerin zaafından istifade ederek devletlerarası hukuku çiğneyerek bir toprağı ele geçirmiştir. Türkiye diğer devletlerle yaptığı muahedelere ve anlaşmalara sadık kalmıştır. Atatürk, muktedir bir Türk kabinesi ile teşrik-i mesaide bulunarak, enerjisini kendi memleketinin hudutları dâhilinde teksif etti, memleketini asrileştirdi, sanayileştirdi, okuyup yazdırdı ve büyükçe bir ordu meydana getirdi. Atatürk her zaman müsait zamanı beklemiştir. Maksadı, yeni Türkiye'nin milletler arasında bir millet olduğunu ve Türk milletinin, harpten evvel söylendiği gibi artık 'mesuliyet hissi taşımayan Asyalılar' olmadığını medeni dünyaya ispat etmektir.”*²² sözleriyle Atatürk'ün bunu başardığını, çünkü büyük devletlerin Atatürk'ün ve arkadaşlarının teveccühünü kazanmak üzere birbirleriyle rekabete başladığını fakat ne Atatürk'ün ne de meclisin ittifaklar veya buna benzer anlaşmalar için

²¹ Burada kullanılan “ilhak” terimi metinden de açıkça anlaşılacağı gibi Levy'nin veya Fransa'nın bakış açısıdır. Bu bakış açısına göre Sancak'ın halk oylamasıyla dahi Türkiye'ye katılma kararı alması ilhak olarak tanımlanmaktadır. Bu sebeple metne sadık kalmak bağlamında bu terim, metin içinde “Levy'e göre” veya “Türkiye'nin Hatay'ı ilhak edeceğine” şeklindeki ifadelerle yer almıştır.

²² BCA: 30.10/224.511.5 (3-4)

Avrupa devletlerinden hiçbirisinin kucağına atlamadığını aksine diplomatça hareket ettiğini vurgulamıştır.

Newyork Times gazetesinin bölgeyle ilgili yaptığı değerlendirmede; Avrupa'da yükselen güç olarak ortaya çıkan Almanya'da Hitler ve İtalya'da Mussolini'nin faaliyetlerinin hem İngiltere hem de Fransa için önemli bir tehdit olduğunu vurgulamıştır. Levy, bu tehditten dolayı endişeye sahip olan her iki devletin, bölgede manda idaresi olarak yönettiği devletlerin bağımsızlıklarını onaylayarak, üzerlerindeki ekonomik yükü azaltmaya çalıştıklarını vurgulayarak bu durumda Türkiye'nin elinin daha güçlü olduğunu belirtmiştir. Levy, Hitler ve Mussolini'nin Avrupa'da yaşanan gelişmelere göre Türkiye'nin güçlü lideri Atatürk'ün kendilerinin dostluğunu isteyeceğini düşündükleri tespitinde bulunmuştur. Ancak bu tespitinin aksine Atatürk'ün kendisini totaliter bir devlet reisi kabul etmediğini, Türkiye'nin hükümet şekli ve Türk politikacılarının temayülünün faşist olmaktan ziyade demokrat olduğuna işaret etmiştir. Bu durumu, kendi bakış açısıyla, garip bulan Levy yazısının devamında, İngiltere ve Fransa'nın olası bir dünya savaşında Türkiye'nin yardımına kesinlikle güvenebileceklerini kabul ettiklerini belirtmiştir.

Suriye'de yayınlanan *Fetel Arab* gazetesi de yine İngiltere'de yayınlanan Standart gazetesinin bir haber yorumunu incelemiş ve Avrupa basınında konu hakkında yayınlanan yazıları üzerine 5 Temmuz 1938 tarihinde değerlendirme yazısı yayımlamıştır.²³ “*İstikbalde Milli Vazifemiz, Şam ve Irak'ı Birleştirmeye Çalışmalıyız İskenderun Felaketinden Alınan Ders*” başlıklı yazıda Müsterek Beyanname ile İngiltere'nin desteklediği Türkiye'nin Fransa'nın da rıza göstermesiyle İskenderun'a gireceği ve bunun Arap âlemini üzeceği belirtilmiştir. Gazete, İngiliz ve Fransız basınının Türkiye'yi destekler mahiyette yazılar kaleme aldığını, İngiliz basınının Türkiye'nin İskenderun'a girmesini önemsiz gibi göstermeye çalıştığını vurgulamıştır. Fransa'da Türk heyetiyle yapılan görüşmelerde, Türkiye'nin İskenderun'a girme sebebinin Suriye idaresinin uygulamaları olduğunun belirtilmesinin, Fransa'nın bölgede Türkiye'nin gücünü kabul etmesi olarak yorumlanmıştır. Gazete, bunun sebebi olarak Fransa'nın tehdit olarak gördüğü Almanya'nın Doğu Avrupa'da güçlenmesini istememesini göstermektedir. Buradan anlaşılacağı üzere İngiltere ve Fransa'nın manda idaresi altındaki topraklarda uyguladığı Türk karşıtlığı politikasında başarılı olmuş, Arap kamuoyu Fransa'nın bağımsızlığını kabul ettiği Suriye'de yeniden bir Türk hâkimiyeti istememiştir. Bu sebeple Avrupa'nın ikircikli

²³ BCA: 30.10/222.501.22(9-11)

davrandığı özellikle İngiltere ve Fransa'nın kendileri açısından yaklaşan tehlikeye göre pozisyon aldığı oysa Suriye'nin Irak ile birleşmesinin Araplar için daha doğru olduğu düşüncesi işlenmiştir. Bu sebeple kaleme alınan yazıdan da anlaşılacağı üzere Hatay meselesinden hareketle birleşik Arap devleti ideali düşüncesi canlı tutulmuştur.

Bulgar basınında ise Türk-Fransız Müşterek Beyannamesinin imzalanması *Utra* gazetesinin 7 Temmuz 1938 tarihinde yayımlanan nüshasının ilk sayfasında²⁴ yer almıştır. Beyanname, G. P. Genof tarafından kaleme alınan "*İngiltere şark siyasetini değiştiriyor-Türkiye'nin Anadolu için endişeleri-İngiliz Fransız birliği ve Roma, Berlin Mihveri*" başlıklı yazı ile "*İngiltere ve Fransa Yakın Şarkta*" ve "*İskenderun hakiki 'Anschluss'u neticeler*" manşet haberleriyle vermiştir.

Genof, değerlendirme yazısında "*İngiltere ve Fransa'nın yakın şarkta siyasi ve iktisadi tesirlerini takviye edebilmek maksadıyla her şeyi yapıyorlar. Buna erişebilmek için onların her fedakarlığı yapmaya hazır olduklarından zerre kadar şüphe edilemez*"²⁵ sözleriyle bu iki devletin bütün dikkatleri yakın zamanlarda Türkiye üzerine yoğunlaştırdığını vurgulamıştır. Gazete, İngiltere ve Fransa'nın Türkiye üzerine olan politikalarını ayrı ayrı ele alarak incelemiştir. Genof'a göre; İngiliz Fransız birliği her ne pahasına olursa olsun, Şark'ta taraftar kazanmak istemektedir. Türkiye'nin büyük iktisadi, siyasi bilhassa stratejik kıymetini çok iyi değerlendirmiş olduklarından dolayı Türkiye'yi nüfuzları dairesine çekebilmek için her şeyi yapmaktadırlar. Fransa, Kemalizm harekâtının Anadolu'daki kuvvetini hisseder etmez, Türkiye'ye karşı dostane bir politika takip etmeye başlamış, 1920 senesinde Sevr Muahedesinin imzalanması sonrasındaki süreçte Fransız murahhası Franklen Buyyon'un Kuvâ-yi Milliye hareketi ile anlaşmıştır. Fransa böylece Anadolu hükümetini resmen tanımış, Şark'taki askerlerini geri çekmiştir ki bunun Sakarya zaferindeki etkisi büyüktür. Bir taraftan Bolşevikler Kemal'e harp mühimmatı tedarik ederken diğer taraftan Fransa'da onları deniz yoluyla tedarik edebilmesi için Türklere kolaylık göstermiştir.

Fransa'nın "Lozan Konferansı"nda Türk isteklerine karşı çok tavizkâr davrandığı ve İsmet Paşa'nın Fransız murahhaslarından her zaman bir destek bulunduğu vurgulanan haberde 1933 senesinde kabul edilen Sovyet-Fransız Paktı'nın Türkiye ile Fransız dostluğunu daha da güçlendirdiği belirtilmiştir. İngiltere'nin hem Anadolu'nun işgalinde hem de Sevr Antlaşmasında etkili

²⁴ BCA: 30.10/222.501.22(5-8)

²⁵ BCA: 30.10/222.501.22(5)

olduğu ama Kuvâ-yi Milliyye'nin hesabı bozduğu Lozan'da da Lord Curzon'un düşmanca tutumunun 1936 Montreux Konferansına kadar sürdüğü bundan sonra İngiltere'nin Türkiye üzerindeki politikalarının tamamen değiştirildiği vurgulanmıştır. Gazeteye göre bunun sebebi, Habeşistan işgaliyle ortaya çıkan İtalya'dır.

Genof haber değerlendirme yazısında Doğu Akdeniz'de Türkiye'nin stratejik yeri gayet önemli olduğundan İngiliz politikası açısından Türkiye'nin kazanılmasının zorunluluk olduğunu vurgulamıştır. Genof'a göre, Türkiye için en büyük tehlike geçmişte olduğu gibi ne Rusya'dan ne de İngiltere'den gelmekte aksine Anadolu üzerindeki emelleri açık olan İtalya'dan gelmektedir. Ayrıca Sovyet Rusya'nın Türkiye'yi İtalya'ya karşı koruyacak durumda olmamasının Ankara'yı İngiltere ile iş birliğine yönelttiğini, bu yüzden Türkiye'nin Çeşme limanını İngiliz donanmasına hareket üssü olmak üzere terk ettiği tespitinde bulunmuştur. İngiltere'nin Türkiye'ye 16 milyon liralık bir kredi açması ve bu kredinin öncelikle Türk ordusunun silahlanmasına ayrılmasının Hatay'ın kaderini önceden belirlediği tespitini yapan Genof, bugünkü Fransa'nın Türkiye ile iyi ilişkiler sürdürmesinin menfaati gereği olduğunu vurgulamıştır.

Genof haber değerlendirme yazısının sonunda “*Hakikatte ise Türkiye beynelmilel vaziyetin bugünkü durumundan istifade ederek Hatay'ı gerçekten iltihak etti. İngiltere ve Fransa Balkanlar ve Orta Avrupa'da ticari, iktisadi konumlarını eskisi gibi devam ettirmek istiyorlar. Elbette buna şart olarak siyasi durumun da güçlendirilmesi gerekmektedir. Bunun amacı Orta Avrupa'da önemli bağlantıları olan Almanya'yı tecrit etme isteğidir. Son zamanlarda Hitler taraftarlarının yayın organı 'Wolkischer Beobachter' (Halkın Gözlemcisi) gazetesi ile Türk yarı resmî gazetesi Cumhuriyet arasındaki polemik şarktaki mücadelenin ne kadar gergin olduğunu göstermektedir.*”²⁶ diyerek uygulanan politikaların ilginç sonuçlarının olacağını belirtmiştir.

Yunanistan'da ise Türkiye ve Fransa arasında müşterek beyannamenin açıklanacağı konusu hükümet taraftarı olan *Proia* gazetesinde 3 Temmuz 1938 tarihli sayısında haber olmuştur.²⁷ Habere göre; Sancak'ta Suriyeli idarecilerin hesapsız girişimleri ve bölgede yaşayan Arapların sürekli Türklere karşı olan saldırıları Türkiye'yi rahatsız etmektedir. Ancak Fransa ile yapılan iki görüşmenin ve ortak beyannamenin sorunu diplomasiyle çözebileceği ve Türk-Fransız anlaşmasının Doğu Akdeniz'de barışın

²⁶ BCA:30.10/222.501.22(9)

²⁷ BCA:30.10/222.501.22(12-13)

güçlenmesinde etkili olacağı bu sayede her iki ülkenin Doğu Akdeniz’de hâlihazırdaki statükosunun korunması ve sürdürülmesi konusunda iş birliği yapacağı görülmektedir. Proia gazetesi, iki tarafın yaptığı bu anlaşmayla Fransa’nın Sancak’taki Türk nüfusun varlığını kabul ettiğini, Türklerin yerleşmiş olduğu yerlerde asker bulundurmasını, Sancak’a ait özel bir Mebuslar Meclisinin olmasını onayladığını vurgulamıştır. Ayrıca Fransa’nın bu anlaşmaya yanaşmasının arkasındaki amacı Türkiye’nin kısa süre önce İngiltere ile bir ticaret anlaşması yapmasına bağlamakta Yunanistan’ın da bölgedeki barışa katkıda bulunacağını umduğu için Türk-Fransız anlaşmasına destek verdiğini vurgulamıştır.

Türkiye'nin komşu ülkelerinin basını genel olarak değerlendirildiğinde Yunanistan'ın, Sancak'ın ayrı bir Mebuslar Meclisinin olması fikrini dile getirmesi ve Türk varlığını kabul etmesi, Sancak konusunda Türkiye'nin tezlerine yakın bir diplomatik çizgide olduğunu göstermiştir. Yunanistan'ın bu politikasının Balkan Antantı ile oluşturulan bölgesel iş birliğinin bir yansıması olduğu anlaşılmaktadır. Bulgaristan basınında Genof tarafından kaleme alınan değerlendirmeye göre ise, Avrupa'da yaşanan gelişmeleri iyi değerlendiren Türkiye, Hatay'ı topraklarına katmıştır. Suriye basını ise Sancak meselesinde geline nokta Arap dünyası arasındaki dayanışma ve işbirliği bağlamında bir başarısızlık olarak görmüştür.

Sonuç

Müşterek Beyanname, Türk-Fransız Dostluk Antlaşmasına ek olarak konulan fakat süreç içerisinde ikili ilişkilerin hızla gelişmesiyle imzalanamayan, her iki ülkenin gelecekte yaşanabilecek olan sorunlar karşısında iyi niyet tutumlarına sadık kalınacağını teyit eden bir irade beyanıdır. Dolayısıyla Hatay meselesi bağlamında önemli olan bu beyanat, Türk basınında olduğu gibi sorunun tarafı olan Fransa basını ile bölgede etkin olan İngiltere ve Arap basınında birçok haber ve köşe yazısına konu olmuştur. Müşterek Beyanname üzerine yapılan bu çalışmada olduğu gibi gazete haberleri ve köşe yazılarına dayalı olarak Hatay sorunu ile ilgili yeni makale ve yayının kaleme alındığını ifade etmek gerekir.²⁸ Bu konudaki

²⁸ Türk Basınında Hatay Sorunu ile ilgili ayrıntılı son çalışma için bk. Yusuf Kodaz, *Hatay Sorunu, Atatürk ve Türk Kamuoyu*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2019. Yabancı basın için bk. Mustafa Yılmaz, “1923-1938 İngiliz Basınına Genel Olarak Değerlendirilmesi ve Basında Çıkan Türkiye Üzerine Yazılar İndeksi”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. X, S. 28, 1994, s. 157-159; Selma Yel, “Hatay’ın Ana Vatana İlhakının Yurt Dışı Basındaki Yansımaları”, *Türkiye-Ortadoğu Uluslar Arası Dostluk ve İşbirliği Sempozyumu* (3-5 Kasım 2009 Antakya-Hatay Haz. Mukaddes Arslan), Ankara 2011, s. 189-190; Müzehher Yamaç, “Fransız Arşiv Belgelerinde 23 Haziran 1939 Tarihli Türk Fransız Anlaşması”, *Atatürk Araştırma Merkezi*

İngiltere gazetelerinin hükümetin politikaları çerçevesinde Hatay meselesinde Türkiye'nin tarafında yayınlar yaptığı görülmektedir. Boğazların İngiliz yanlısı Türkiye'nin kontrolünde olması, ordusu güçlendirilmiş bir müttefikin Doğu Akdeniz'deki varlığının İngiltere'nin de varlığını destekleyeceği üzerine yazılar kaleme alan gazeteler, İngiliz politikasının özellikle Montreux Boğazlar Sözleşmesi'nden sonra büyük bir değişime uğradığını kıta Avrupa'sında Almanya'nın Habeşistan ve Akdeniz'de de İtalya'nın faaliyetlerinin bunda en önemli etken olduğu vurgulanmıştır.

Fransa'da, Hükümete muhalif olan, gazeteler ise ülkelerinin mandaterliğinde bulunan (İskenderun) Sancak bölgesinin Türkiye'ye bırakılmasını zafiyet olarak görmekte, komünist gazeteler bölgede yaşayan Arap ve Hıristiyanların durumunun Fransa'ya zarar vereceği iddiası üzerinde durmuşlardır. Muhalefet yanlısı gazetelerin kısmen kabul ettiği Hükümet yanlısı gazetelerin ise kuvvetle savunduğu tez ise hemen sınırlarında büyüyen Almanya ve İtalya tehdidinin Fransa için öncelik olduğu, mandaterliği yapılan Suriye'nin savunma zorunluluğunun ülkeyi zora sokacağı görüşü olmuştur. Bu sebeple genel kanaat Sancak bölgesinin Türkiye'ye bırakılmasının yanında güçlü bir Türkiye'nin İngiltere ile birlikte Fransa'nın yanında olmasının daha büyük kazanç olacağı vurgulanmıştır.

Amerika basınında konunun İngiltere merkezli ele alındığı ve "Hatay Meselesi"nde Türkiye'nin haklılığı tezinin işlendiği görülmüştür. Elbette burada Amerika ve İngiltere arasındaki yakınlık da etkili olmuştur. Yazılarda Türkiye'nin totaliter değil, demokrasiye dönük bir yapıya sahip olduğunun vurgulanması da Türkiye'nin Almanya ve İtalya ile olacak herhangi bir yakınlaşmasının önünün alınması amaçlıdır. Suriye, meselenin merkezinde olmasına rağmen konuya Arap dünyasındaki bölünmüşlük üzerinden bakmakta, Arap devletlerinin toprak bütünlüğünün ileri aşamada büyük Arap devletine doğru evrilmesi konusu işlenmiştir.

Türk Dışişleri Bakanlığının arşiv raporu çerçevesinde değerlendirilen Yunanistan ve Suriye basınında Hatay (Sancak) Meselesine dair yer alan yorumlarda görülen en önemli husus; İngiltere ve Fransa basınındaki haber ve yorumların incelenerek bunun üzerinden konuyla ilgili yorumların yapılmış olmasıdır. Bulgaristan basını ise, Balkanlarda süre gelen revizyonist politikası gereği Yunanistan'ın aksine bir değerlendirme

Dergisi, C. XXXV, S. 99, 2019, s. 215-252; Coşkun Topal, "Sancak (Hatay) Sorunu ve İkinci Dünya Savaşı Öncesi Süreçte Arap Kamuoyundaki Etkileri", *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. XI, S. 2, 2019, s. 1-16.

yapmıştır. Bu bağlamda Bulgaristan’da yapılan değerlendirmelere değinilecek olunursa Bulgar basını, Türk-Fransız Dostluk Antlaşmasına dayalı açıklanan Müşterek Beyanname ile her iki ülkenin, zaten Türkiye’nin Milli Mücadele yıllarından bu yana devam eden, dostane ilişkilerinin sürdürüldüğünü bu beyannamenin de sürdürülen bu ilişkinin doğal bir sonucu olduğu vurgulanmıştır. Fransa’nın Türkiye’ye olan yaklaşımına Avrupa’daki yaşanan gelişmelerin sebep olduğuna vurgu yapılan haberlerde Fransa’nın olası bir savaşta bölgeden bir cephenin daha açılmasını istemediğini vurgulanmıştır. Bulgaristan aynı tehlikelerin yaşandığı Balkanlardaki Türkiye’nin kurduğu “Pakt”’a işaret ederek Türkiye içinde en büyük tehdidin İtalya olduğu ama Hatay konusunda Türkiye’nin bölgeyi topraklarına kattığını vurgulamıştır. Türkiye’nin Hatay konusunda kazançlı olan taraf olmasında İngiltere ve Fransa’nın Avrupa’da yükselen Nazi Almanyası ve Faşist İtalya tehlikesinden duyduğu endişeye bağlamıştır. Bulgar basınındaki bu değerlendirmelerde Balkan politikalarındaki muhalif tutumunun etkisi görülmektedir. Hatay meselesine bakışında Türkiye’yi yayılmacı olarak gören Genof, Avrupa’da yaşanan gelişmeleri fırsat bilen Türkiye’nin Hatay’ı “ilhak ettiğini” iddia etmiştir.

Türk Dışişleri Bakanlığının arşiv raporu bağlamında Yunan Basınındaki değerlendirmelerde ise Türkiye ile benzer endişelerde ve tehditlere maruz kalan Yunan basınının Türkiye tarafında bir yoruma sahip olduğu anlaşılmaktadır. İskenderun Sancağı’ndaki sorunların Türkiye’nin bir iltihak girişimi sonucu değil, buradaki Arap idarecilerin Türklere karşı tutumundan kaynaklandığına değinilmesi ve Türkiye’nin sorunu Fransa ile diplomasi yoluyla çözmesinin önemine vurgu yapılması dikkat çekmektedir. Bulgar basının aksine Yunan basınında Doğu Akdeniz’deki statükonun sürdürülmesine yapılan vurgu Yunanistan’ın bölgede yaşadığı endişelerin bir yansıması olduğunu göstermektedir.

Türk Dışişleri Bakanlığının arşiv raporu kaynak alınarak yapılan değerlendirmeye göre, Suriye basınında ise konunun, Fransa ve İngiltere’nin Avrupa’da yükselen Almanya tehdidinden dolayı Türkiye lehine sonuçlandığına vurgu yapılarak Arap dünyasının İngiltere ve Fransa’nın bölgedeki güvenilmez politikaları sebebiyle tekrar Türk hâkimiyetine bırakılmaması gerektiği dile getirilmiştir. Gazete, bu bağlamda, Suriye ve Irak’ın iki ayrı devlet değil, birleşmesi gerektiğine vurgu yaparak Birleşik Arap devletinin kurulması gereğine işaret edilmiştir.

Hatay meselesi üzerine yapılan birçok değerlendirmelerde ve İngiltere ile Fransa basınına dayalı olarak yayımlanan çalışmalarda da vurgulandığı üzere Bulgaristan, Yunanistan ve Suriye basınında da Hatay Meselesi’nin Türkiye

lehine çözüme kavuşturulmasında Avrupa’da yükselen Almanya ve İtalya tehdidi olduğu vurgulanmıştır. İngiltere ve Fransa’nın bu tehdit karşısında hem manda devletlerinin iktisadi yükünü üzerinden atmak hem de bölgede bir müttefik kazanabilmek amacıyla uzlaşmacı bir politika izlediğini Türkiye’nin de bu süreçte diplomasi yoluyla sorunun çözümüne önem verdiği belirtilmiştir. Türk Dışişleri Bakanlığı arşivinden elde ettiğimiz rapora göre sadece Bulgar basınında Türkiye’nin yaşanan süreçte Hatay’ı topraklarına kattığı vurgusu yapılmış Suriye basınında da farklı bir yönden konuya bakılarak bölgede yeniden Türk hâkimiyetinin yükseleceği vurgusu yapılmıştır.

KAYNAKÇA

Arşiv Vesikaları

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)

Kitaplar ve Makaleler

- Armaoğlu, Fahir, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995)*, Alkım Yayınevi, Ankara, 1995.
- Atabey, Figen, “Hatay’ın Anavatana Katılma Süreci”, *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, C. IV, S. 7, 2015, s. 192-209.
- Atabey, Figen, “İkinci Dünya Harbi Öncesi Türk-İngiliz-Fransız Ortak Deklarasyonu”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. VII, S. 31, 2014, s. 296-304.
- Atabey, Figen, *1939 Türk-İngiliz-Fransız İttifakı*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2014.
- Bayur, Yusuf Hikmet, *Türkiye Devletinin Dış Siyaseti*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1995.
- Dağıstan, Adil - Sofuoğlu, Adnan, “Arşiv Belgeleri Işığında Sancak’ın (Hatay) Bağımsızlık Sürecinin İlk Aşaması ve Türkiye”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. XXI, S. 61, 2005, s. 1-46.
- Dağıstan, Adil - Sofuoğlu, Adnan, “Belgeler Işığında Bağımsız Hatay Devletini Kuruluşu ve Türkiye”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. XXI, S. 62, 2005, s. 423-452.
- Duman, Olcay Özkaya, *Bağımsızlığa Giden Yolda, Sancak’tan Hatay Devletine Yerel Basın ve Faaliyetleri*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara, 2019.
- Erdal, İbrahim, “Atatürk Dönemi Türk-İran İlişkileri ve Sadabad Paketi”, *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, S. 34, 2012, s. 89-96.

- Erdal, İbrahim, “Yunanistan Kamuoyunun Bakış Açısında Balkan Antantı”, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. XXX, S. 50, 2011, s. 105-119.
- Fırat, Melek - Kürkçüoğlu, Ömer, “1923-1939 Sancak (Hatay) Sorunu”, *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, Cilt I: 1919-1980*, Ed. Baskın Oran, İletişim Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 2003, s. 281-282.
- Gönlübol, Mehmet - Kürkçüoğlu, Ömer, “Atatürk Dönemi Türk Dış Politikasına Genel Bir Bakış”, *Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası (Makaleler)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara, 2010, s. 1-26.
- Gönlübol, Mehmet - Sar, Cem, *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1965)*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1969.
- Güçlü, Yücel, *The Question of the Sanjak of Alexandretta, A Study in Turkish-French-Syrian Relations*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001.
- Kodaz, Yusuf, *Hatay Sorunu, Atatürk ve Türk Kamuoyu*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2019.
- Melek, Abdurrahman, *Hatay Nasıl Kurtuldu*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1991.
- Meray, Seha L. - Olcay, Osman, *Montreux Boğazlar Konferansı, Tutanaklar-Belgeler*, Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, Ankara, 1976.
- Payaslı, Volkan - Duman, Olcay Özkaya, “Şapka (İnkılabı) ve Din Üzerinden Verilen Hatay Bağımsızlık Mücadelesi ve Veditü Münir Karabay ve Risalesi: Şapka Giymek Haram Değil?”, *Tarihin Peşinde, Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 9, 2013, s. 293- 325.
- Payaslı, Volkan, “Halkevlerinin Hatay’daki Faaliyetleri ve Hatay’ın Türkiye’ye Katılımı Sürecindeki Rolü Üzerine Bir Değerlendirme (1937-1939)”, *History Studies*, C. III, S. 1, 2011, s. 222-229.
- Payaslı, Volkan, *Sancak’tan Vilayet’e Hatay (1921-1960) (Siyasal, Sosyal ve Kültürel Yönüyle)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara, 2019.
- Pehlivanlı, Hamit - Yusuf Sarımay - Hüsamettin Yıldırım, *Türk Dış Politikasında Hatay (1918-1939)*, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayını, Ankara, 2001.
- Sarımay, Yusuf, “Atatürk’ün Hatay Politikası-I (1936-1938)”, *Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası (Makaleler)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara 2010 365-431.
- Soysal, İsmail, “1939 Türk-İngiliz-Fransız İttifakı”, *Belleten*, C. XLVI, S. 182, 1982, s. 367-414.

- Soysal, İsmail, “Hatay Sorunu ve Türk–Fransız İlişkileri (1936-1939)”, *Belleten*, C. XLIX, S. 193, 1985, s. 367-415.
- Soysal, İsmail, *Tarihçeleri ve Açıklamaları ile Birlikte Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları (1920-1945)*, C. I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1989.
- Sönmez, Şinasi, “İkinci Dünya Savaşı Öncesi İngiliz-Fransız-Türk İttifakı'nın Fransız Basınına Yansımaları (1939)”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk yolu Dergisi*, S. 63, 2018, s. 282-285.
- Topal, Coşkun, “Sancak (Hatay) Sorunu ve İkinci Dünya Savaşı Öncesi Süreçte Arap Kamuoyundaki Etkileri”, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. XI, S. 2, 2019, s. 1-16.
- Yamaç, Müzehher, “Fransız Arşiv Belgelerinde 23 Haziran 1939 Tarihli Türk Fransız Anlaşması”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. XXXV, S. 99, 2019, s. 215-252.
- Yel, Selma, “Hatay’ın Ana Vatana İlhakının Yurt Dışı Basındaki Yansımaları”, *Türkiye-Ortadoğu Uluslar Arası Dostluk ve İşbirliği Sempozyumu (3-5 Kasım 2009 Antakya-Hatay)* Haz: Mukaddes Arslan, Ankara 2011, s. 189-190.
- Yılmaz, Mustafa, “1923-1938 İngiliz Basınının Genel Olarak Değerlendirilmesi ve Basında Çıkan Türkiye Üzerine Yazılar İndeksi”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. X, S. 28, 1994, s. 157-159.

TÜRK DIŐIŐLERİ BAKANLIĞININ RAPORUNA GÖRE, HATAY MESELESİ BAĞLAMINDA 1938
TÜRKİYE-FRANSA MÜŞTEREK BEYANNAMESİNİN SURIYE, BULGAR VE YUNAN BASININA
YANSIMASI

EKLER

Türk Fransız Dostluk Antlaşmasına Ek Müşterek Beyanname 1a

Müşterek Beyanname

4.7-38

Türkiye ve Fransa Hükümetleri,

Türkiye ile Fransa arasında mevcut 3 Şubat 1930
tarihli Dostluk, Uzlaşma ve Hakem Mühüdesinin yerine kaim olmak
üzere, bu gün imza olunan Dostluk Mühüdesini nazarı itibare olarak,
İşbu Beyanname ile aşağıdaki hususat hakkında
mutabakatlarını müşahede etmişlerdir:

1 - 29 Mayıs 1937 tarihinde Milletler Cemiyeti
Konseyi tarafından kabul edilmiş olan İskenderon Sancığı İstatü ve
Anayasasının meriyete vazi ve tatbikine, Sancak'ta Türk elemanının
tefevvükünü tanımak suretile Türkiye Hükümetine kendi tarafından
Sancak meselesinin Türkiye için bir arazi meselesi olmadığını te-
yide sevk etmiş olan 20 İkteşron 1921 tarihli Ankara İtilâfnamesi
mefhumu dairesinde devam etmek,

2 - Manda Rejimi altında 30 Mayıs 1936 tarihli
Ankara Mukavelenamesile Türkiye ile Suriye ve Lübnan arasında tees-
sus etmiş dostluk ve iyi komşuluk münasebetlerini muhafaza etmek,

Ve bu Mukavelenin ve onu tanımlayan itilâfna-
melerin vadelerinin kabulü dolayısıyla bu münasebetlerde vukua ge-
lebilecek her türlü inkıtaa mani olmak için, bunların meriyetini
bir senelik bir müddet için tendit etmek,

Şu kadarki bu Anlaşmaların otlak ve mer'â hak-
larına müteallik ahkâmı bu günden itibaren mülgüdur.

3 - Türkiye ile Fransa arasındaki 3 Şubat 1930
tarihli Dostluk, Uzlaşma ve Hakem Mühüdesinemerbut Protokol ile

./.

3

030 10 224 510 B

Türk Fransız Dostluk Antlaşmasına Ek Müşterek Beyanname 1b

2

müesses Türkiye ile Fransa Cumhuriyeti Otoritesi altına konulmuş olan memleketler arasındaki Uzlaşma ve Hakem usullerini aynı müddet için meriyette bırakmak ,

4 - Türkiye Hariciye Vekili ile Fransa Büyük İlçisi arasında 29 Mayıs 1937 tarihinde teati olunan mektubların birinci fıkrası yerine kaim olacak bir yeni Protokol ile Öptenler meselesinin helli için son usulleri tesbit etmek; işbu Beyannamenin imzası gününden itibaren buna merbut olan bu Protokolun meriyete girmesi mukerrerdir.

5 - Türk tebaasını Suriye ve Lübnan'da, Suriye ve Lübnan tebaasını Türkiye'de ikamet hukuk ve şeraiti ve bilhassa Adli selâhiyet hususunda en ziyade müsadeye mazhar millet muamelesinden istifade ettirmek.

6 - İki Hükümet, Suriye Hükümeti buna kadir olunca, işbu Beyannamenin ikinci fıkrasında tasrih edilmiş olan şerait dairesinde meriyette ibkâ edilmiş olan bu günki iyi komşuluk Mukavelesini, Mandanın inkışafının yeni şeraitine uydurarak Türkiye Suriye ve Fransa arasında üç tarafı bir dostluk Muahedesine kalb ve itman etmeği kararlaştırmıştır.

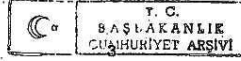
7 - 30 Mayıs 1926 tarihli Dostluk ve İyi Komşuluk Mukavelesi Türkiye Hükümeti ile Suriye ve Lübnan üzerinde beynelmilel senedlerle kendisine tanımış olan selâhiyetlere tevfikân hareket eden Fransa Cumhuriyeti Hükümeti arasında akdedilmiş olduğundan, ahkâmının Lübnan'ı alâkâdar edenlerinin zamanı geldiğinde hususî bir Anlaşma mevzuunu teşkil edeceği mukerrerdir.

030 10 224 510 13

2

TÜRK DIŐIŐLERİ BAKANLIĞININ RAPORUNA GÖRE, HATAY MESELESİ BAĞLAMINDA 1938
TÜRKİYE-FRANSA MÜŞTEREK BEYANNAMESİNİN SURIYE, BULGAR VE YUNAN BASININA
YANSIMASI

Türk Fransız Dostluk Antlaşmasına Ek Müşterek Beyanname 1c

Diğer taraftan Őu de mükarrerdirki :

İmken hâsil olunca Türkiye Suriye ve Lübnan aralarında
daki ticari münasebetlerin inkiőafını teminen müzakerat açıl-
acaktır.

8 _ Nihayet Türk ve Fransız Hükümetleri, Türklerin
Fransa'da ve Fransızların Türkiye'deki vaziyetini tesbit için
bir ikamet mukavelesini yakın bir zamanda müzakeret etmek husu-
sunda mutabık kılınmışlardır.

İki nüsha olarak Ankara'da 4 Temmuz 1938 de yapılmıştır.

H. Ponsot

Dr. T. Rüşti Aras

030 10 224 510 13

3

İbrahim ERDAL

Hariciye Vekaleti Belgeleri 2a

Türkiye Cumhuriyeti
Hariciye Vekâleti
İstihbarat Dairesi
Şube: 2

HARİCİ MATBUAT
BÜLTENİ

T. C.
DİŞİŞLERİ BAKANLIĞI
İSTİHBARAT ŞİBİ

(Fransız matbuatı dahil değildir.)

YIL: 4 SAĞI: 124 Ankara: 12 Temmuz 1938

HATAY ve YAKINŞARK

Amerika MATBUATI

1.- New - York Times : Devletler Türkiye'nin teveccühünü kazanmağa çalışıyorlar.

Bulgar MATBUATI

2.- Utro : İngiltere ve Fransa Yakın Şark'da

Suriye MATBUATI

3.- Fetel - Arab : Şam ve Irak'ı Birleştirmeye çalışmalyız.

Yunan MATBUATI

4.- Proia : Türk - Fransız Anlaşması

-13-

030 10 224 511 5

TÜRK DIŞİŞLERİ BAKANLIĞININ RAPORUNA GÖRE, HATAY MESELESİ BAĞLAMINDA 1938
TÜRKİYE-FRANSA MÜŞTEREK BEYANNAMESİNİN SURIYE, BULGAR VE YUNAN BASININA
YANSIMASI

Bulgar Basını 2c

5.-

Müttefiklere iltinak ettiğini de hatırlıyor.

Kemal'in temayülleri kat'î surette İngiltere'ye ve bînetice Fransa'ya leh'dardır. Bu sebeble İngiltere ve Fransa, beynelmilel bir müca-
delede Türkiye'nin yardımına kemali emniyetle güvenileceklerini takdir
etmektedirler. (Ş.S.)

B u l g a r M E T B U A T I

İngiltere ve Fransa Yakın Şark'da
İngiltere Şark Siyasetini değiştiriyor - Türkiye'nin
Anadolu için endişeleri - İngiliz - Fransız Birliği ve
Roma - Berlin mihveri - İskenderan'ın hakiki "Anschluss"u
Neticeler .

Sofya, Utro 7.7.1938

İngiltere ve Fransa yakın Şark'ta Siyasî ve iktisadî
tesirlerini takviye edebilmek maksadile her şeyi yapıyorlar, Buna eriş-
bilmek için onların her fedakarlığı yapmağa hazır olduklarından zerre ka-
gar şüphe edilemez. Bu iki devletin bütün dikkatleri bir kaç vakittenberi
Türkiye üzerine tevcih edilmiştir. Sen aylar zarfında olan hadisat bu
fikirlerinizi temamilen tasdika kâfidir.

İngiliz - Fransız Birliği, her ne bahasına olursa ol-
sun, Şark'ta tarafdar kazanmak istiyor. Cenuku Şarkî kongresunun büyük
iktisadî, siyasî, bilhassa " Stratejik " kaymetini çok iyi takdir ettik-
lerindedir ki, onu nüfuzu dairesine çekebilmek için her şeyi yapıyorlar.

Fransa " Kemalizm " hareketinin Anadolu'daki kuvveti-
ni hisseder etmez, Türkiye'ye karşı dostane bir hattı hareket takip etme-
ğe başladı. Daha (1920) senesinde "Sevres" muahedesinin imzalanmasının
akabinde Fransa, Yunanistan ile İngiltereyi İzmir'deki sergüzeşterinde
yalnız bırakarak, Mustafa Kemal'le anlaşma yolunu tuttu. Bundan az sonra

030	10		224	511	5
-----	----	--	-----	-----	---

İbrahim ERDAL

Yunan Basını 2d

12.-

Böylece beldelerin mahvolmasına ve milletin telef olup gitmesine karşı durabildi. Bizce yarın için şimdiden tedbir almak gerektir. Suriye ancak bu suretle ölümü hudutlarından uzaklaştırabilir. (A.B.)

Y u n a n WATBUATI

Türk - Fransız Anlaşması

Atina, i.Proia 3.7.1938 " Hükümet tarafından Gazete "
Doğu Akdeniz ve Balkanlar bugünkü
bulanık dünyanın en duru noktalarıdır.

Henüz bir kaç gün evvel Sancak vaziyeti Türk - Fransız münasebetleri için her türlü ondışelere yol açabilecek mahiyette idi. Sancak resmî makamlarının isabetsiz teğebbüsleri Türkiye'de asabiyet uyandırmıştı. Arabların Hatay Türklerine karşı vaki olan daimî saldırış-ları ise asabiyeti ziyadeleştiriyordu.

Bununla beraber her iki devletin hükümetleri souk kanlı-lıklarını muhafaza etmişlerdir. Her iki Hükümet dostca ve kat'i bir anlaş-maya varabilmek için teğebbüslerine devam etmişlerdi. Bu hususta her iki taraf sebat ve samimiyet göstermiştir. Bu karşılıklı hüsnü niyyet, San-cak meselesinin en iyi ve en müsaid bir şekilde halledilmesine âmîl ol-muştur. Sancak meselesinin hâlli ve Türkiye ile Fransa arasında umumî mahiyette bir Anlaşmanın aktedileceği haberi sulh severleri sevindirmiş-dir. Alınan son malûmata göre : Aktedilecek olan anlaşma evvelce zan edildiğinden daha çok ehemmiyetli olacaktır. Bu anlaşma iki memleketin sül ve siyasal alanlarında İş Birliklerinin temelini teşkil edecektir. Bu sebepten dolayı Türk - Fransız anlaşması Doğu Akdeniz'de sulhun takvi-yesine, terakki ve umranın husulüne âmîl ve müessir olacaktır. İki mem-leket, Doğu Akdeniz Statükosunun muhafaza ve idamesi hususunda ./.

030	10			224	511	5
-----	----	--	--	-----	-----	---

12

TÜRK DIŞİŞLERİ BAKANLIĞININ RAPORUNA GÖRE, HATAY MESELESİ BAĞLAMINDA 1938
TÜRKİYE-FRANSA MÜŞTEREK BEYANNAMESİNİN SURIYE, BULGAR VE YUNAN BASININA
YANSIMASI

Suriye Basını 2e

9.-

arasındaki polemik, diğer memleketlere de sirayet edecek olan, şark'daki
mücadelenin ne derece gerginleşmekte olduğunu gösteriyor.

Almanya'yı " tecrid " etmek maksadile yapılan ve aynı
zamanda Roma - Berlin mihrini istihdaf ettiği pek aşikâr olan teşebbü-
sün, beklenilmeyen neticeler doğuracağı hiç de ihtimalden uzak değildir.
Zira beynelmilel siyasette yapılan her bir harekete karşı mukabil bir
hareketle cevap verilir.

Hiç şüphe yok ki beynelmilel münasebat gündün güne ger-
ginleşiyor. Devletler, sulha, Anlaşmaya doğru değil, bilâkis ihtilâflara
doğru gidiyorlar. İşte etrafımızda cereyan etmekte olan son hadisattan
çıkartılacak ibret budur. G.P.Genof. (K.N.).

S u r i y e M A T E V A T I

İstikbâldeki Millî Vazife; iz
Şam ve Irak'ı Birleştirmeye çalışmalıyız. İskenderon
Felâketinden alınan ders.

5 Temmuz 1908 tarihli Şam'da çıkan " Fetel - Arab " Gazetesinden.

İngilizce Standard gazetesi dün Fransa ile Türkiye ara-
sında imzalanan Anlaşmayı ve bunun sonucu olarak Suriye topraklarından
kıymetli ve aziz bir parçanın ayrılmasını mevzuubahs ediyor. Ve bu hadi-
senin Cenevre'den Bağdad'a kadar, büyük bir akis uyandırdığını kaydediyor.
Türk askerleri Suriye hududunda toplanmıştır. Fransa'nın rızasıyla İsken-
deron'a gireceklerdir. Bu hareket Türkiye'nin arab alemine tecavüzü de-
mektir ve bütün arab alemi Türklerin tekrar eski vaziyeti alarak Suriye
ve Irak'ı almalarından endişededir. İşte İngiliz gatesi bu nokta üzerinde

030	10			224	511	5
-----	----	--	--	-----	-----	---

